

tén. Misszióik voltak Karánsebesen, Lippán, Versecen, Orsován, ellátták Jenő, Várad, Arad katolikus lakosságát. Alsó-Magyarország népeiről, szokásairól, vallási megoszlásáról nem egyszerű számszerű adatokat, csak náluk olvasható tájékoztatásokat tartalmaznak jelentéseik. (8–10., 23b. sz.)

A jelentésekben többször szó esik iskolákról. Korán létesítettek iskolát Karánsebesen. Jórészt eddig ismeretlen adatokat tudunk meg az erdélyi iskolákról. 1629-ben Darkó János még csak arról ír, hogy Csíksomlyón iskolát kellene létesíteni (25. sz.), 1638-ban Leone da Modica arról tudósít, hogy ott grammatikát és retorikát tanítanak (27. sz.). Stefano Lopara jelentése szerint Csíksomlyón „per servitio chierici” szolgált az iskola 1654-ben (31. sz.), pedig Modesto már 1649. évi jelentésében arról beszél, hogy megnyitották az iskolát a világiak számára, aminek sokan nagyon örültek. („Vicino al Convento habbiamo determinato la scuola de putti secolari, quale e statta gratiosissima a molti signori” – 29. sz.) Az 1658 táján keletkezett írásában az iskolának 80 világi diákjáról ír, akiket két fráter és egy világi mester tanít.

A fentebb említett Lopara szerint 1654-ben Mikházán is volt a ferenceseknek iskolájuk a szomszédos helyek ifjai számára. 40 tanulója volt. Támogatás híján azonban 1658-ban megszűnt. Modesto kisvárdai iskoláról beszél az 1650-es években vallásilag vegyes tanulókkal, akiknek száma elérte a 30-at. Támogatás hiányában ez is rövid életet

élt. (33a. sz.) Ismételten szót ejtenek más szerzetesrendek iskoláiról is, új adatokkal gazdagítva iskoláink történetét.

Tóth István Györgynek a kötet elé írt részletes, kitűnő, minden szükséges ismeretet előre közlő, az egyes dokumentumok értékére, összefüggésére rámutató *Bevezetése* felmenti a könyv ismeretétől, hogy a forráskiadvány jelentőségét tovább bizonygassa. Ahogyan a kiválasztott anyagot a sajtó alá rendező publikálta, minden igényt kielégíthet. Csak helyeselhető, hogy az egyes írásokat részletező magyar és német nyelvű ismertetéssel, szerzőjükre vonatkozó tájékoztatással vezette be. Gonddal készült bibliográfiai összeállítás és mutató könnyíti a kiadvány használatát.

A sajtó alá rendező Benda Kálmán emlékének ajánlotta munkáját, és kifejezte háláját, hogy felhívta figyelmét a Congregatio de Propaganda Fide levéltárára. Méltánytalanság lenne, ha itt nem idéznők fel annak emlékét, aki Benda Kálmánt irányította a szóban forgó levéltárba. A csángó nép, az erdélyi magyarság atyja, Domokos Pál Péter indította el Benda Kálmánt a *Moldvai csángó-magyar okmánytár* útjára. Elsőként ő vette birtokba, fotóztatta le és adta ki részben a csángókra vonatkozó dokumentumokat. Az 1980-as évek táján ő tárgyalta meg Bendával a teendőket. Az akkor megindult kutatómunka szép hajtásának kell tekintenünk Tóth István György kiadványát.

Varga Imre

STAUD GÉZA: A MAGYARORSZÁGI JEZSUITA ISKOLAI SZÍNJÁTÉKOK FORRÁSAI, IV, MUTATÓK

Összeállította és szerkesztette H. Takács Marianna, Budapest, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, 1994, 234 l. (A Magyarországi Iskolai Színjátékok Forrásai és Irodalma, 4).

Adattárak megjelenésekor általános az értékelés: ismét hozzáférhetővé vált számos, eddig jórészt ismeretlen adat

a kutatás számára. Illik ilyenkor szólni az alap kutatás nem látványos, de igen hosszadalmas, fáradságos voltáról is.

Mindez többszörösen igaz *A magyarországi jezsuita iskolai színjátékok forrásai* IV. kötetére, amely a Mutatókat tartalmazza. Ez esetben azonban nem elégedhetünk meg a szokványos dicséretekkel. A kötetet nemcsak a jezsuita anyag óriási mennyisége, hanem a szerkesztés – sajnálatosan – különleges körülményei is kiemelik a hasonló adattárak sorából.

A jezsuita színjátszás kiváló ismerője, Staud Géza élete utolsó percéig dolgozott a három forráskötet mutatóin, de már nem fejezhette be. Így H. Takács Marianna vállalta a meglévő cédulák, jegyzetek, adatok, utalások felülvizsgálatát, rendszerezését és kiegészítését. Ez az óriási munka – a kötet jellegéből következően – fordulatot jelenthet a kutatásban: most, ezzel vált igazán kényelmesen használhatóvá a jezsuita színi adattár előző három kötete.

A kötet gerincét alkotó általános mutató a drámák címét vagy tárgyát (esetenként mindkettőt) tartalmazza. Ezt egészíti ki az igen összetett névmutató, amely nemcsak a szerzők, hanem az előadásokkal kapcsolatos egyéb személyek (pártfogók, látogatók, ünnepeltek, színrevivők stb.) nevét adja meg; ezáltal több, érdekes szempont alapján keres-

hetők a drámacímek. Ígéretes a színjátszással kapcsolatos egyéb adatokat, tehát főleg az előadási alkalmakat (egyházi és más ünnepek, beiktatás, vendégjáték stb.) soroló fejezet. A szerkesztés körülményeit ismerve, nyilván nem várható el pontos, mindenre kiterjedő mutató, ez azonban így kevés adatot közöl. A téma ismerőjét érdekelheti pl. beiktatás alkalmából vagy püspök tiszteletére bemutatott darab, de kevésbé valószínű, hogy azt a város vagy a püspök neve alapján keresné. (Az N betűnél szerepel például a nyitrai püspök ünneplése színjátékkal és programok, az Sz betűnél egy váradi püspöki születésnap ünnepelés). Érdemes lett volna – talán külön-külön csoportban – ide iktatni a műfajra, a zenére, a táncra és a díszletre, sőt esetleg a közjátékokra vonatkozó adatokat is.

Mindez apró kényelmetlenség, melyet mentenek a különleges körülmények; ennél sokkal fontosabb, hogy Staud Géza utolsó munkája, melyet H. Takács Marianna fejezett be, valóban hasznos, segítségével folytatódhat a magyarországi iskolai színjátszás helyének kijelölése a magyar színháztörténetben.

Demeter Júlia

JEZSUITA ISKOLADRÁMÁK (ISMERT SZERZŐK)

Sajtó alá rendezte Alszeghy Zsoltné, Czibula Katalin, Varga Imre, Budapest, Argumentum Kiadó–Akadémiai Kiadó, 1992, 990 l. (Régi Magyar Drámai Emlékek: XVIII. század, 4/1).

JEZSUITA ISKOLADRÁMÁK (ISMERETLEN SZERZŐK), PROGRAMOK, SZÍNLAPOK

Sajtó alá rendezte Alszeghy Zsoltné, Berecz Ágnes, Keresztes Attila, Kiss Katalin, Knapp Éva, Varga Imre, szerkesztette Varga Imre, Budapest, Akadémiai Kiadó–Argumentum Kiadó, 1995, 1105 l. (Régi Magyar Drámai Emlékek: XVIII. század, 4/2).

Az iskoladráma-program 1980-ban tette közzé kutatási tervét; az elképzelésekkel szembeesíthető szövegkiadás most elérkezett két legterjedelmesebb és szellemi értelemben is legsúlyosabb kötetéhez, a jezsuita iskoladrámák köz-

readásához. Az 1561 és 1773 közötti, bő két évszázadban, nagyszombati letelepítésük és a rend feloszlata közötti időszakban 42 magyarországi városban közel négyezer előadást vagy teatrális eseményt rendeztek; a feloszlás-

